

PUISTOSUUNNITELMAN SELOSTUS

Kohteiden nimet:	JAKOMÄEN LAMMEN PUISTOMETSÄ	Piirustus nro:t:	VIO6365/1
Selostuksen laati:	Johanna Himberg projektipäällikkö	pvm:	25.4.2024
Selostuksen hyväksyi:	Jussi Luomanen kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupäällikkö	pvm:	26.4.2024
	maankäyttöjohtaja/ kaupunkiympäristölautakunta	pvm:	

Kohde Helsingin kaupunki laatii yhteistyössä Vantaan kaupungin kanssa Jakomäessä ja Vaaralassa sijaitsevien lampien ympäristön puistosuunnitelmaa. Helsingin suunnittelualue kulkee nimellä **Jakomäen lammen puistometsä** ja sijaitsee Suurmetsän (41.) kaupunginosassa, Jakomäen osa-alueella (414.). Tämä selostus koskee Helsingin suunnittelualueen suunnitteluratkaisuja.

Suunnittelualue on voimassa olevassa asemakaavassa (nro 8784) osoitettu lähivirkistysalueeksi (VL). Suunnittelualue on vuoden 2016 yleiskaavassa virkistys- ja viheraluetta sekä asuntovaltaista aluetta (A2, nykyisen koira-aitauksen ympäristö). Lisäksi yleiskaavaan on merkitty viheryhteys lampien alueelta länteen, Jakomäen läpi. Alue rajautuu pohjoisessa lähikeskusta-alueeseen (C3) sekä suunniteltuun pikaraitiotiehen. Suunnittelualue on osa Viikki-Kivikko vihersormea. Hiekkakuopat ja niiden suunnittelu ja rakentaminen virkistyskäyttöön on kaupungin tavoitteellisessa viher- ja virkistysverkostossa VISTRA:ssa (osa II, KSV) tunnistettu yhtenä vihersormen tärkeimpänä kehittämiskohteena.

Suunnittelualue, Jakomäen lammen puistometsä rajautuu lännessä Somerikkotiehen, pohjoisessa Kuussillantiehen, koillisessa ja idässä Vantaan kaupungin rajaan ja Vaaralaan kuuluviin lähivirkistys- ja urheilu- ja virkistyspalveluiden alueisiin ja etelässä Slättmossenin luonnonsuojelualueeseen. Somerikkotiellä on voimassa oleva katusuunnitelma, johon puistosuunnitelma-alue liittyy.

Alueella sijaitsee yhteensä neljä pohjavesilampea, jotka ovat syntyneet maa-ainesoton seurauksena. Hiekkakuopat ovat 80-luvulla muotoiltu nykyiseen muotoonsa. Yksi lammista sijaitsee Helsingin suunnittelualueella (Rutikka) ja kolme Vantaan puolella (Vaaralanlammet). Lampia on käytetty uimapaikkana vuosien varrella, mutta ne eivät toimi virallisena uimapaikkana eikä niissä ole tällä hetkellä turvallista uida.

Nimistötoimikunta on käsitellyt alueen nimistöä 14.2.2024 ja esittänyt alueelle seuraavia nimiä: Jakomäen uimaranta – Jakobacka badstrand (uimaranta), Rutikanpolku – Rutikkastigen (pelastusreitti) ja Rutikka (lampi). Alueeseen ja nimiin liittyvää muistitietoa on kysytty Puistola-Seura ry:ltä ja Koillis-Seura ry:ltä. Pelastusreitin ja

PUISTOSUUNNITELMAN SELOSTUS

lammen nimistä tullaan valmistelemaan asemakaavapäällikön viranhaltijapäätös vuoden 2024 kuluessa. Uimarannan nimeäminen valmistellaan kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla.

Helsingin kaupungin suunnittelualueen pinta-ala on 4,3 ha (43 200 m²). Molempien kaupunkien yhteenlaskettu suunnittelualueen kokonaispinta-ala on 21,3 ha.

Lähtökohdat

Suunnittelun tavoitteena on kehittää Jakomäen ja Vaaralan lampien alueen virkistyspalveluita ja tehdä uimisesta nykyistä turvallisempaa. Uimarannat virallistetaan, alueen reitistöä parannetaan ja laajennetaan, nykyistä koira-aitausta muokataan ja sen yhteyteen rakennetaan puistoaluetta palveleva pysäköintialue. Puistosuunnittelu tehdään yhteistyössä Vantaan kaupungin kanssa.

Helsingin puolella sijaitseva lampi, Rutikka sekä Vantaan eteläisin lampi suunnitellaan ihmisten uimakäyttöön. Pohjoiset lammet ovat luonnontilaisina hoidettavia niiden luontoarvojen takia. Lampien itäpuolella, Vantaan kaupungin alueella, suunnittelualueeseen kuuluu metsäaluetta, jonka läpi suunnitellaan uudet kävely-, pyöräily- ja latuyhteydet, jotka johtavat pikaraitiotielle idässä ja Porvoonväylälle etelässä.

Alueen siistiminen ja uimarantojen virallistaminen tehdään, jotta alue olisi käyttäjälle turvallisempi ja jotta nykyisin tapahtuva ei toivottu toiminta saataisiin loppumaan. Puistoalueen ja reittien on tarkoitus palvella pääasiassa lähialueen asukkaita, mutta uintimahdollisuus tulee houkuttelemaan käyttäjiä myös kauempaa. Puistosuunnitelman toteuttamisella vahvistetaan alueen positiivista identiteettiä. Alueen luontoarvot huomioidaan suunnittelussa mm. ohjaamalla kulutusta. Pohjaveden laatu turvataan suojelutoimenpiteillä.

Luontoarvot

Suunnittelualue on pääosin metsäistä aluetta. Lampien ympärillä oleva puusto on istutettu ja kylvytynyt vasta sen jälkeen, kun soranottokuopat on maisemoitu 1980-luvulla. Suunnittelualueen etelä- ja itäosan metsäalueet ovat vanhempia.

Suunnittelualueella on paljon luontoarvoja, jotka otetaan toimintojen sijoittelussa ja reittien linjausten suunnittelussa huomioon. Alue rajautuu etelässä Slåttmossenin rauhoitettuun luonnonsuojelualueeseen ja Vantaan puolen metsät ovat suurelta osin luo- aluetta. Luontoselvityksiä on tehty mm. Vantaan ratikan kaavarunkotyön yhteydessä (Faunatica 2020).

Slåttmossenin suo on Helsingin ainoa tyypillinen keidassuo. Suunnittelualueen eteläosa on Metsä- ja puustoinen verkosto 2019 -oppaassa luokiteltu ydinmetsäksi ja pohjoisosat metsiksi ja metsiköiksi. Eteläosassa on lisäksi II-arvoluokan silmälläpidettävä luontotyyppi: Isovarpuräme, Slåttmossenin pohjoisosa (1419/2019). Slåttmossenin suoalue on lisäksi geologisesti arvokas rahkaturvekerrostuma. Helsingin lammen, Rutikan, ympäristö on luokiteltu III-arvoluokan matelija- ja sammakkoeläinalueeksi, joka on paikallisesti arvokas. Sammakot käyttävät kaikkia alueen lampia lisääntymispaikkanaan, mutta on arvioitu, että ne suosivat Vantaan puoleen

PUISTOSUUNNITELMAN SELOSTUS

lampia (Jarmo Saarikivi, 2007). Vesistöjen selvityksessä *Jakomäki-Vaarala and Fazerila wetlands* (2017), jossa on tutkittu lampien eliöryhmiä, on todettu, että lampia on mahdollista kehittää eri suuntiin; eteläisimpiä lampia virkistyskäyttöön ja pohjoisia lampia monimuotoisuusarvot huomioiden.

Helsingin lampi on luokiteltu Siniverkoston 2022 arvoalueeksi, luokka I luonnontilaiset tai luonnontilaisen kaltaiset lammet. Hoitosuosituksissa sanotaan, että umpeenkasvua ja rehevöitymistä voidaan hillitä veden laadun ja lammen elinympäristöjen ylläpitämiseksi.

Suunnittelualue on suurelta osin lisäksi arvoluokan C lepakkokohde, eli paikallisesti tärkeä lepakkoalue, havaittu laji on pohjanlepakko. Lammen ympäristö on myös tärkeä arvoluokan 3 linnustokohde, jonka pesimälinnustona on rantasipi, sirittäjä ja mahdollisesti mustakurkku-uikku (havaittu Vantaan puolen koillisessa lammessa). Vantaan puolella monia merkittäviä luontoarvoja on tunnistettu erityisesti pohjoisempien lampien ympäristöstä, jonka takia rakentamistoimenpiteet ovat alueella minimoitu ja kulkua ohjataan muille reiteille. Niistä tärkeimmät ovat: Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikka ja II-luokan lepakkoalue (lajit pohjanlepakko ja viikisiippa).

Maaperä ja hydrologia

Suunnittelualue sijaitsee Fazerilan 1-luokan pohjavesialueella, ja on suurelta osin pohjaveden varsinaista muodostumisaluetta. Fazerilan pohjavesialue jakaantuu neljään osaan (I-IV), joiden välillä pohjaveden virtaus on kokonaan tai osittain estynyt kalliokohoumien ja hienoaineskerrosten takia.

Fazerilan pohjavesialue on sora- ja hiekkamuodostuma, jota rajaavat moreeni- ja kalliomäet sekä hienoainesvaltaiset maalajikerrokset. Maakerrospaksuus on suurimmillaan jopa 19 metriä, mutta pääosin maakerrokset ovat alle 10 metriä paksuja. Muodostuman hiekkakerrokset jatkuvat lännessä Slättmossenin turve- ja hienoaineskerrosten alla. Idässä pohjavesialue rajautuu Långmossen -suohon. Pohjavesialueella on kolme toiminnassa olevaa vedenottamo, Fazer I, Fazer II ja Valion vedenottamo.

Suunnittelualue sijoittuu pohjavesialueen osaan I, aivan pohjavesialueen länsipäähän, jossa maaperä koostuu hyvin lajittuneista sorakerroksista ja vedenjohtavuus on hyvä. Pohjaveden päävirtaussuunta on suunnittelualueen kohdalla todennäköisesti koilliseen. Lammet ovat syntyneet 1940–60-lukujen kuluessa maa-ainesoton seurauksena ja ovat voimakkaasti pohjavesivaikutteisia. Pohjavesi on lampien alueella tasolla +27...+29 m. Maanpinnan korkeus vaihtelee välillä +29,5...+37,1 m.

Fazerilan pohjavesialue on määritetty vesienhoidossa huonossa tilassa olevaksi riskipohjavesialueeksi öljytuotteiden, liuotinten ja kloridin esiintymisen vuoksi. Hankealueen läheisyydessä on useampi pohjavesialueen suojelusuunnitelmassa tunnustettu riskikohde. Alueen länsiosassa aiemmin toiminut vedenottamo Fazer IV on poistettu pysyvästi käytöstä vuonna 2009 liuotinainepitoisuuksien takia. Tehtyjen näytteenottojen perusteella lampien vedenlaatu on kuitenkin uimakäyttöön soveltuvaa.

PUISTOSUUNNITELMAN SELOSTUS**Suunnitelman sisältö**

Jakomäen uimarannalle on esitetty seuraavat toiminnot ja varusteet: huoltorakennus pukusuojilla, wc-, suihku-, sosiaali- ja varastotiloilla, ulkosuihku, kuntoilupaikka, piknikpöydät ja penkit sekä pyöräpysäköintiä. Lisäksi varaudutaan mahdollisen talviuintilaiturin toteutukseen. Kaupunkien rajalle varataan tila kahdelle kioskille (1 kpl / kaupunki) ja varauksen viereen tehdään tapahtumasähköpiste. On tutkittu mahdollisuutta osoittaa paikat liikkuville kioskeille. Uimarantojen väliselle nurmipintaiselle alueelle tulee lisäksi lisää piknikpöytiä ja molempien kaupunkien uimarantojen läheisyydestä varataan paikat mahdollista grillipaikkaa varten.

Lampi kunnostetaan ennen muun puiston peruskorjausta imuruoppausmenetelmällä. Ruoppausmassat kuivataan geotuubikentällä paikan päällä ennen niiden pois kuljettamista. Kenttä rakennetaan lammen itäpuolelle, tulevan huoltorakennuksen paikoille. Alue rakennetaan puistosuunnitelman mukaiseksi massojen kuivauksen ja poiskuljettamisen jälkeen.

Uusi virkistysalueen ja Slåttmossenin luonnonsuojelualueen kävijöitä palveleva pysäköintialue sijoittuu Somerikkotien ja nykyisen koira-aitauksen isojen koirien aitauksen väliin kadun suuntaisesti.

Pysäköintipaikkoja on 39 kpl. Alueen pohjoispuolelle on lisäksi merkitty alue, jolle pysäköintiä voi tarpeen mukaan tulevaisuudessa laajentaa (14 AP). Pysäköintialue tullaan auraamaan vain osittain ja auraamatonta osaa käytetään pysäköintialueen lumen läjitysalueena, jotta sulamisvedet ohjautuvat hulevesiviemäriin, eivätkä imeydy pohjavesialueen maaperään.

Alueen nykyisiä ja tulevia liikenneolosuhteita ja suunniteltujen pysäköintijärjestelyjen riittävyttä ja toimivuutta on kuvattu työn yhteydessä laaditussa liikenneselvityksessä. Vantaan asemakaavaan on merkitty LP-alue (yleinen pysäköintialue) suunnittelualueen luoteispuolelle, Kuussillantien toiselle puolelle, jonka toteuttamista ei olla tässä vaiheessa nähty tarpeelliseksi. Päätöksellä vaalitaan pohjoisempien lampien luontoarvoja.

Nykyisen koira-aitauksen isojen koirien puolta on hieman pienennetty ja pienten koirien puoli on siirretty pysäköintialueen alta isojen koirien aitauksen eteläpuolelle. Aitauksille rakennetaan uudet sisääntuloalueet sekä kalusteet ja varusteet uusitaan.

Nykyiseen reitistöön on suunnitelmassa esitetty vähäisiä täydennyksiä sekä parannuksia olemassa olevaan reittiverkostoon. Puiston pääreitti kulkee länsi-itäsuuntaisesti Somerikkotien kiertoliittymästä Rutikanpolkua pitkin uimarannoille ja jatkuu Vantaan puolella Tilustielle ja tulevalle pikaraitiotielle idässä. Reitti toimii uimarantojen pelastus- sekä huoltoreitinä. Puistoreitit rauhoitetaan luvattomalta ajolta niiden alkuun sijoitettavilla ajoesteillä.

Lammen itäreunalle, jossa ranta on loiva ja kostea, sijoitetaan pitkospuumainen kulkutasanne. Etelämpänä rannan luiskat ovat jyrkät ja kulku mahdollistetaan sovitamalla rinteeseen puurakenteinen kulku- ja istuskelutasanne, joka on osittain porrastettu mukailemaan jyrkkiä maastonmuotoja.

PUISTOSUUNNITELMAN SELOSTUS

Pintamateriaalit, kasvillisuus ja rakenteet

Käytävät ovat pääasiassa kivituhkapintaisia. Alueen polkumaisia yhteyksiä päällystetään puuhakkeella. Pohjoisempien lampien ympäristön reittejä kunnostetaan luontoarvojen takia kevyin toimenpitein nykyistä polkumaisemmiksi. Kuntoiluvälineiden ja pyörätelineiden alustaksi asennetaan puuhaketta. Pysäköintialue asfaltoidaan pohjaveden suojaamiseksi.

Nykyistä puustoa säilytetään mahdollisimman paljon. Vaarallisia puita poistetaan reittien varrelta ja toiminnoille tehdään paikoin lisää tilaa. Pysäköintialueen toteuttamista varten on poistettava 32 kpl puuta (vanhan koira-aitauksen alueelta), koska alueelta ei löytynyt pysäköintiin soveltuvaa avointa aluetta. Uimarannan näkyvyyttä parannetaan harventamalla rantojen puustoa. Alue on aiemmin ollut yksityisessä omistuksessa, eikä sitä ole hoidettu, taikka siivottu kuin hyvin harvakseltaan. Nyt kun alue otetaan laajempaan virkistyskäyttöön, ovat toimenpiteet välttämättömät. Istutetun ja siemenestä kylväytyneen tiheän puuston harvennus tuo valoa pohja- ja kenttäkerrokseen, mikä hyödyttää erityisesti ruohovartista kasvillisuutta. Metsäalueilla, uusien reittien yhteydessä kaadettavat puut jätetään alueelle lahopuiksi. Olemassa olevia lahopuita siirretään tarpeen mukaan uusien reittien alta sellaiseen. Alueen luonnonhoito tarkentuu jatkosuunnitteluvaiheessa.

Täydentäviä istutuksia tehdään Rutikanpolun reunaluiskiin sekä pysäköintialueen ympäristöön. Käytetään suomalaisia, viherrakentamiseen soveltuvia luonnonkasveja tai ilmeeltään luonnonmukaisia, ympäristöön soveltuvia lajeja.

Pyörätelineitä (malli: leveä runkolukitusteline) sijoitetaan sekä lammen pohjois- että eteläpuolelle. Alueen lounaiskulmaan on lisätty pyöräpaikkoja koirapuistossa ja Slättmossenin luontopolulla kävijöille liikenneselvityksen suosituksen mukaan. Helsingin suunnittelualueella on yhteensä 38 pyöräpaikkaa.

Kuntoilupaikalle asennetaan kehonpainoharjoitteluun tarkoitettut välineet. Vantaan puolen kuntoilupaikalle asennetaan ulkokuntosalilaitteet.

Penkkejä sijoitetaan uimarannan lisäksi muutamaan kohtaan puistokäytävien varrelle. Uimarannan läheisyyteen sijoitetaan jätteiden kierrätyspiste isoilla jättesäiliöillä. Puistokäytävälle, puiston sisäntulojen yhteyteen sijoitetaan lisäksi pienempiä roska-astioita. Pysäköintialueen sekä rannan yhteyteen pystytetään alueopasteet. Lampien ja alueen luontoarvoista tiedotetaan infotauluilla.

Valaistus

Rutikanpolku, Rutikan länsireunalla kulkeva reitti pysäköintialueelta uimarannalle sekä alueen eteläreunalla kulkeva metsäreitti valaistaan puistokäytävävalaisimilla. Myös Vantaan puolen pääreitit metsäalueiden läpi valaistaan. Lisäksi valaistaan pysäköintialue, koira-aitaukset ja kuntoilupajat pylväsvalaisimilla ja huoltorakennusten edustat seinään kiinnitettävillä valaisimilla.

PUISTOSUUNNITELMAN SELOSTUS

Valaistus on kesäaikaan poiskytkettynä, ihanteellisesti toukokuusta syyskuuhun, jotta siitä on mahdollisimman vähän häiriötä eri lajeille kuten lepakoille. Valaistuksessa minimoidaan valosaaste ympäröiville alueille suuntaamalla valo alaspäin reitien pintaa kohti. Valaistuksen suunnittelu tarkentuu jatkosuunnitteluvaiheessa.

Tasaus ja kuivatus sekä kunnallistekniikka

Reittien tasaus noudattelee pääosin nykyisiä tasauksia. Uimarantojen pelastusreitit, Rutikanpolkua loivennetaan reilusti nykyisestä 8%:iin, turvallisen pelastusreitien mahdollistamiseksi. Maaston muokkaus tehdään harkiten, pohjaveden ja uimalampien veden laadun säilyttämiseksi sekä luontoarvojen vaalimiseksi. Uimarannan pohja muotoillaan turvallisuussyistä niin, että se viettää tasaisesti 1,25-1,5 m syvyyteen asti (vedenpinnan taso vaihtelee), josta se lähtee syvenemään jyrkemmin. Rantojen maaston muokkausta tehdään ainoastaan uimarannoilla. Reittien kuivatus hoidetaan rummuilla ja tarvittavilta osin avo-ojilla. Koira-aitauksen tilanne ei muutu nykyisestä, hulevedet imeytyvät niiden syntypaikalla.

Pysäköintialueen tasaus laskee etelään ja reunoja kohden. Reunatuet estävät vesien valumisen maastoon ja vedet johdetaan hulevesikaivojen ja öljynerotuskaivon kautta hulevesiviemäriin.

Varsinaisen suunnittelualueen kaakkoispuolella, Vantaan kaupungin puolella, hulevesiviemäri purkautuu nykyisin avo-ojaan. Purkukohtaan muotoillaan saostusallas.

Uimarantojen suihku-, wc- ym. tilat liitetään kunnallistekniikkaan. Tiloihin tuodaan sähkö- ja vesijohto sekä jätevesiviemäri. Jätevedet johdetaan alueelta pois pumpaamalla. Kunnallistekniset verkostot toteutetaan nykyisten ja uusien raittien mukaisesti. Osa rakenteista tehdään kaupunkien yhteisinä ja liitokset nykyiseen verkostoon tehdään alueen lounaiskulmauksessa.

Pohjarakentaminen

Osa poistettavista pintamaista hyödynnetään uuden ja paikattavan pohjakasvillisuuden kasvualustoissa. Kaivuumassojen kitkamaita tutkitaan ja hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan turvemailloin tehtävissä massanvaihoissa. Turvetta hyödynnetään paikalla tehtävissä kasvualustoissa.

Lammen uimarannan pohjarakentaminen tehdään erillisen suunnitelman mukaan (piir. nro 59622/201-202).

Vesilain mukainen luvantarve

Suunnittelualue sijaitsee eriasteisilla Fazerilan vedenottamon suoja-alueilla (kauko-suoja-vyöhykkeellä, lähisuojevyyhykkeellä ja vedenottamoalueella), joille on asetettu määräyksiä. Fazerilan vedenottamoilla on Länsi-Suomen ympäristölupaviraston vahvistama suoja-alue (päätös 53/2000/1, 7.7.2000) ja Vaasan hallinto-oikeuden päätös suoja-aluemääräysten muuttamisesta (päätös 01/0064/2, 4.5.2001). Vedenottamoalueen määräyksistä on tarve poiketa, jotta suunnitelma voidaan toteuttaa. Fazer on suoja-aluepäätöksen haltija. Muut luvanvaraiset toimenpiteet ovat uima-

PUISTOSUUNNITELMAN SELOSTUS

lampien ruoppaus, lampien reunojen muokkaus ja kaivu pohjaveden tason alapuolelle. Tarkoitus on hakea poikkeamislupaa ja vesitalouslupaa aluehallintovirastolta (AVI).

Esteettömyys

Suunnitteluratkaisut täyttävät esteettömyydelle asetetun perustavoitetason. Uimarannan rakennukseen suunnitellaan esteetön wc-tila, joka toimii samalla liikkumisesteisen pukutilana. Veden ääreen on rannalla esteetön pääsy kivituhkapintaista luiskaa pitkin. Pysäköintialueella, lähimpänä rantaa oleva autopaikka on varattu liikkumisrajoitteisille. Piknikpöytä- ja penkkimalli valitaan pyörätuolinkäyttäjät huomioon ottaen ja osa penkeistä määritellään erikoiskorkeiksi.

Kunnossapitoluokat / Hoitoluokat

Rutikan uimarantatoimintojen alueet ja koira-aitaukset kuuluvat kunnossapitoluokkaan RAMS R2 (hoitoluokka E). Uimarannan itäpuolella sijaitsevat nurmivaltaiset oleskelualueet kuuluvat luokkaan RAMS R3, käyttöviheralue (A3). Lampea ympäröivät metsäalueet hoidetaan pääsoin luokan RAMS M2 lähimetsä (C1.1 puistometsä) mukaan. Kuussillantien reunan puustoa hoidetaan suojametsänä RAMS M4, (C3) ja Somerikkotien reunan niittyalueita maakaasuputken suoja-alueella pidetään avoimena luokan RAMS A4 (B4) mukaisesti. Slåttmossen luonnonsuojelualue kuuluu luokkaan RAMS S (S) ja siihen rajautuva metsäalue luokkaan RAMS M2 lähimetsä (C1.2 lähivirkistysmetsä).